

EDUCAȚIA COPILOR CA DREPT AL OMULUI

Drd. Silviu Marian DUMITRAȘCU

Universitatea „Ovidius” din Constanța, Romania

dumitrascusilviumarian@gmail.com

ABSTRACT: Children’s education as a human right.

Human rights defenders believe that all children have an inalienable right to education. This assertion is based primarily on two premises. First, human rights advocates support the right to education because they believe that if children receive basic primary education, they will likely be literate and able to do arithmetic, and will have the basic social and life skills necessary to secure employment, be active members of a peaceful community, and lead fulfilling lives. Second, human rights advocates recognize that despite this recognition of education as a right in the Universal Declaration of Human Rights, many children do not even receive a basic education. This discrepancy between the positive recognition of the right to education and the negative reality faced by many children has led human rights defenders to conclude that education should be considered a human rights issue, on a par with the right to food or the right to freedom.

Keywords: *children, education, human rights.*

Definiția standard a unui drept este „o revendicare justificată asupra cuiva sau asupra unei instituții pentru ceva ce i se datorează”¹. Faptul că cineva revendică dreptul la educație, conform acestei definiții, sugerează că există un motiv pentru ca acea persoană să revendice acest drept și, în mod similar, există un motiv pentru ca altcineva să onoreze această revendicare. Așadar, ce motiv există pentru afirmația că o persoană are dreptul la educație și că alții sunt responsabili pentru respectarea acestei drepturi?² În cazul unor acorduri pur contractuale, este ușor să se ofere motive pentru astfel

---

1 B. Orend, *Human rights: Concept and context*, Broadview Press, Peterborough, Canada, 2002, p. 17.

2 Gelu Călina, „Some Notions on the Human Dignity within the Eastern Christian Missionary Space”, în *Journal for Freedom of Conscience (Jurnalul Libertății de Conștiință)*, 12 (2)/2024, pp. 154-170. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14860830>

de drepturi. Eu, în calitate de client, am plătit pentru serviciile unui tutore, iar tutorele, în calitate de furnizor de servicii didactice, este obligat să mă îndrume. Dacă oricare dintre părți nu își îndeplinește obligațiile, există convenții legale și sociale stabilite pentru protecție. În mod similar, dacă sunt cetățean al unei țări (cel puțin una democratică), ale cărei acorduri constituționale includ asigurarea școlarizării de bază, guvernul, a cărui datorie este să pună în aplicare prevederile constituționale, este obligat să-mi furnizeze acel serviciu. Sugestia că dreptul la educație este un drept al omului, însă, are o revendicare mai puternică pe temeiuri morale, nu pur convenționale și, ca atare, ridică dreptul la educație la ceea ce Orend a numit „o revendicare de înaltă prioritate sau un drept autoritar, justificat de motive suficiente, către un set de obiecte care se cuvin fiecărei persoane umane ca o chestiune de tratament minim decent”³. Pentru a accepta că dreptul la educație este un astfel de drept al omului, este nevoie de a stabili ce califică educația drept un obiect în setul de bunuri materiale vitale, libertăți personale și protecții sigure pe care apărătorii drepturilor omului susțin că i se cuvin fiecărui individ.

Apărarea dreptului fiecărui copil la educație este o modalitate de a promova șansa fiecărui copil de a obține cel puțin un nivel minim de protecție și sprijin pe măsură ce se dezvoltă. Cu toate acestea, este o afirmație inertă să afirmi că un copil are dreptul la educație dacă nu există mijloace pentru ca acel copil să își realizeze această revendicare. Și, așa cum a recomandat Orend, „Nu cunoaștem întreaga sferă de aplicare a drepturilor noastre umane până când nu știm că îndatoririle corelate acestora pot fi îndeplinite la un cost rezonabil”⁴. Oferirea de oportunități educaționale copiilor poate fi costisitoare și, în mod evident, copiii (în special copiii mici) nu au mijloacele de a-și asigura astfel de resurse.

Educația este o instituție care este de obicei stabilită printr-o dorință socială colectivă de a avea societăți civile și de sprijin.⁵ Și dacă se ia în considerare dinamica socială întâlnită în multe țări din întreaga lume, există sugestia că, de obicei, cu cât oamenii au mai multă educație, cu atât le poate

3 *Ibidem*, p. 34.

4 *Ibidem*, p. 139.

5 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Current Values of Education and Culture”, In *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, edited by Nicoleta Elena Heghes, 87-92, Princeton, NJ, United States of America, 2021. DOI: 10.5281/zenodo.5507021

fi mai bine. Având în vedere acest lucru, multe societăți consideră în mod tradițional educația (cel puțin învățământul primar și secundar) ca un bun public autentic pe care adulții și educatorii îl oferă copiilor până când aceștia își depășesc vulnerabilitățile și lipsa de experiență din copilărie pentru a deveni ei înșiși membri care contribuie la societate.

Convenția privind drepturile copiilor recunoaște rolul pe care statul trebuie să îl joace în a permite copiilor/familiilor să își dezvolte liber și pe deplin propriile identități culturale, recunoscând în același timp rolul pe care copiii/familiile îl joacă în stabilirea unei societăți pașnice și stabile. A face acest lucru înseamnă a recunoaște, așa cum face ONU, că dreptul la educație „depășește școlarizarea formală pentru a cuprinde gama largă de experiențe de viață și procese de învățare care permit copiilor, individual și colectiv, să își dezvolte personalitățile, talentele și abilitățile și să trăiască o viață deplină și satisfăcătoare în cadrul societății”⁶. Susținerea acestor obiective ale Convenției privind Drepturile Omului înseamnă asumarea angajamentului de a pregăti copiii să trăiască o viață individuală în societate, în spiritul idealurilor din Declarația Universală a Drepturilor Omului și de a le oferi copiilor un mediu educațional centrat pe copil, prietenos cu copilul și care să le ofere putere.

Deși 160 de țări, la 10 decembrie 2012 au fost de acord cu principiile cuprinse în PIDESC (Adunarea Generală a ONU, 1966), iar majoritatea țărilor recunoscute de ONU (193 de părți, la 10 decembrie 2012) au fost de acord cu principiile cuprinse în Convenția cu privire la Drepturile Copilului (Adunarea Generală a ONU, 1989), natura exigentă a acestor stipulații a lăsat îndoieli în mintea multora cu privire la fezabilitatea - realizabilitatea reală - a unui drept universal al omului la educație primară de bază gratuită și obligatorie. Una dintre cele mai faimoase și influente formulări privind conceptul de instituții sociale și necesitatea unei structuri fundamentale a societății este propusă de John Rawls, *A Theory of Justice*⁷, și din lucrarea sa ulterioară, *Political liberalism*⁸. Potrivit lui Rawls, structura

---

6 ONU, 2001, *The Aims of education – Convention on the rights of the child* (General Comment 1). Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Disponibil la: <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/%28symbol%29/CRC.GC.2001.1.En?OpenDocument>, „Anexă”, p. 2, accesat 20.05.2025.

7 John Rawls, *A theory of justice*, Belknap Press of Harvard University, Cambridge, MA, 1971.

8 Idem, *Political liberalism*, Columbia University Press, New York, NY, 1996.

fundamentală a societății poate fi definită ca „modul în care principalele instituții sociale se îmbină într-un singur sistem și modul în care acestea atribuie drepturi și îndatoriri fundamentale și modelează împărțirea avantajelor care apar prin cooperarea socială”⁹. Rawls a postulat că, dacă oamenilor li s-ar oferi protecția generală a unei personalități raționale, dezinteresate reciproc (un vâl al ignoranței), ar fi capabili să proiecteze o structură socială în care toți ar putea trăi cel puțin o viață minim decentă odată ce vâlul este ridicat. Din această stare de ignoranță, susținea Rawls, indivizii raționali vor alege două principii fundamentale necesare pentru a modela o societate dreaptă. În primul rând, principiul libertății, care prevede: „Fiecare persoană are aceeași pretenție de netăgăduit la un sistem complet adecvat de libertăți fundamentale egale, sistem compatibil cu același sistem de libertăți pentru toți.” În al doilea rând, principiul diferenței, care prevede: „Inegalitățile sociale și economice trebuie să îndeplinească două condiții: în primul rând, acestea trebuie să fie atașate funcțiilor și pozițiilor deschise tuturor în condiții de egalitate justă a șanselor; și în al doilea rând, acestea trebuie să fie în cel mai mare beneficiu al membrilor cei mai puțin avantajati ai societății”¹⁰. El a sugerat că aceste două principii ale justiției vor fi selectate deoarece, atunci când informațiile părtinitoare nu sunt disponibile, agenții raționali vor opta pentru o distribuție aversivă la risc a unui tratament just și echitabil. El a afirmat acest lucru deoarece credea că indivizii rezonabili nu vor fi dispuși să își asume riscul de a nu avea cel puțin un set minim de bază de bunuri sociale esențiale sau bunuri primare din care să urmărească liber lucrurile pe care doresc în viață¹¹. Deși educația nu este punctul central al operei lui Rawls, aceasta este una dintre principalele instituții sociale pe care le include ca o componentă esențială într-o societate dreaptă. Mai mult, având în vedere că copiii reprezintă o mare majoritate a celor care se află în grupul celor mai defavorizați membri ai societății, s-ar părea că apărarea dreptului unui copil la educație este atât rezonabilă, cât și rațională.

Prin stabilirea unor limite atente ale dreptului unui copil la educație, putem concluziona nu numai că educația ar trebui considerată în mod clar un drept de care pot beneficia toți copiii, ci și că educația este un drept al omului care este atât intrinsec rezonabil, cât și indispensabil din punct de

---

9 J. Rawls, *A Theory of Justice*, p. 258.

10 J. Rawls, *Political liberalism*, pp. 42-43.

11 B. Orend, *op. cit.*, pp. 82-87.

vedere social, o concluzie care susține provocarea ONU adresată lumii de a participa la o revoluție educațională care ar face ca fiecare copil să învețe și să participe la un mediu centrat pe copil, conceput pentru a satisface nevoile unice ale individului. Susținătorii acestui plan de acțiune global sugerează că, prin adoptarea unei astfel de agende care respectă drepturile, țările individuale vor putea coordona și îmbunătăți eforturile internaționale și naționale pentru a oferi copiilor abilitățile și cunoștințele necesare pentru a maximiza dezvoltarea lor personală și intelectuală, ceea ce, la rândul său, va maximiza beneficiile sociale și economice ale fiecărei țări. Mai mult, acești apărători sugerează, de asemenea, că, prin adoptarea limbajului drepturilor, așa cum este subliniat în Convenția privind drepturile copilului, este posibil să se aplice drepturile copiilor într-un mod adecvat. Potrivit apărătorilor Convenției privind drepturile copilului, nu are sens să vorbim despre drepturile civile și politice pe care le au copiii, deoarece aceștia nu au aceeași relație directă cu guvernul lor ca adulții. De asemenea, nu are sens să se limiteze drepturile copiilor doar la cei implicați în obligații sociale, deoarece copiii au un statut unic în afara dependenței – o individualitate, o personalitate autonomă emergentă – care trebuie, de asemenea, luată în considerare.

Pentru a fi realizat dreptul la educația primară de bază gratuită și obligatorie pentru toți, s-a sugerat că trebuie să se întâmple cel puțin două lucruri. În primul rând, dreptul în sine trebuie recunoscut ca un drept demn de recunoscut și susținut. Adică, toate drepturile au costuri asociate (chiar dacă sunt minime) care trebuie acoperite pentru realizarea lor. Dacă un drept este real, atunci indivizii care trebuie să suporte povara dreptului trebuie să fie obligați moral să acționeze în așa fel încât să permită reclamantului să își realizeze pretenția. În al doilea rând, pentru ca dreptul să aibă sens pentru reclamant, trebuie să existe un context social în care reclamantul să poată face ceva cu dreptul odată ce acesta a fost obținut.

Această concluzie oferă o explicație cuprinzătoare a necesității de a reflecta atât asupra instituțiilor sociale în general, cât și asupra efectelor cauzale specifice pe care le avem asupra acelor instituții sociale în special. Aceasta oferă, de asemenea, o justificare morală convingătoare pentru motivul pentru care ar trebui să depunem toate eforturile pentru a participa la și a menține instituții sociale juste și ce efect poate avea acest tip de participare activă în căutarea justiției asupra realizării unor societăți mai

echitabile și mai juste. Mai mult, această concepție a justiției sociale globale abordează în mod adecvat preocuparea adesea asociată cu noțiunea că, deși este important să înțelegem obligațiile pe care le avem față de ceilalți, o astfel de înțelegere va fi aplicabilă tuturor indivizilor numai dacă există și o înțelegere a motivului pentru care avem aceste obligații în primul rând - și anume o înțelegere a drepturilor morale ale omului. Dar un lucru care pare să lipsească într-o măsură adecvată este o explicație a modului în care indivizii, chiar și cei influenți, dezvoltă capacitățile de a acționa pe baza acestor cunoștințe.

O astfel de abordare necesită un model de reformă instituțională care nu numai că ne obligă să reflectăm asupra designului instituțiilor sociale, ci și asupra capacităților pe care indivizii le au de fapt de a contribui la instituții juste. Având în vedere acest lucru, deși este corect să ne preocupăm de modul în care anumite structuri instituționale pot priva indivizii de drepturile lor fundamentale, este la fel de important să urmărim atingerea anumitor niveluri de capacități de bază, sub care oamenii sunt considerați „privați în mod scandalos”¹². Concentrându-ne pe noțiunea lui Sen despre libertate sau capacitate ca și conținut propriu al drepturilor în această privință, este posibil să ne aprofundăm înțelegerea, în special, a educației ca drept al omului, deoarece Sen dezvoltă o înțelegere importantă a capacităților umane și traduce această înțelegere într-un cadru educațional sensibil la capacități – un cadru care îmbrățișează o veche sugestie bengaleză: Cunoașterea este o marfă foarte specială: cu cât oferi mai mult, cu atât mai mult îți rămâne. Transmiterea educației nu numai că îl luminează pe receptor, ci și îl lărgește pe cel care dăruiește - profesorii, părinții, prietenii. Școlarizarea nu aduce beneficii doar persoanei școlare, ci și celor apropiați de cei care sunt școlarizați. Educația de bază este un bun cu adevărat social, pe care oamenii îl pot împărtăși și de care pot beneficia împreună, fără a fi nevoiți să-l smulgă de la alții¹³.

Educația ar trebui să fie accesibilă fiecărui copil. Dreptul la educație, însă, nu înseamnă dreptul la aceeași educație pentru toți; înseamnă că toți au același drept la educație. Incluziunea elementului de constrângere este necesară, nu pentru a penaliza direct acele țări care sunt incapabile să îndeplinească acest obiectiv, ci pentru a evidenția natura interdependentă,

---

12 A. Sen, „Capability and well-being”, in M. Nussbaum & A. Sen, *The Quality of Life*, Clarendon Press, Oxford, England, 1993, p. 41.

13 *Ibidem*, p. 21.

non-opțională, a educației primare de bază și necesitatea de a crește nivelul de conștientizare cu privire la „asistența și cooperarea internațională”¹⁴ pentru a atinge acest scop. În mod similar, includerea dreptului copilului de a accesa o educație de înaltă calitate într-un cadru flexibil pentru a satisface nevoile unice ale fiecărui copil nu are scopul de a împovăra în mod necorespunzător sistemele educaționale. Includerea acestui drept la acces are ca scop evidențierea naturii non-opționale a dreptului copilului la educație. Chiar și în țările care au programe educaționale bine stabilite, mulți copii nu își pot exercita dreptul la educație deoarece sunt membri ai unui grup marginalizat în propria societate. Pentru a atinge obiectivul ONU de educație pentru toți, trebuie totuși să se acorde atenție tuturor copiilor, inclusiv acelor copii care, în mod tradițional, au fost greu de accesat. Aceasta include (dar nu se limitează la): fetele, în special în societățile predominant patriarhale; copiii din mediul rural, care s-ar putea să nu aibă mijloacele necesare pentru a ajunge singuri la școală; minoritățile etnice sau grupurile indigene care nu vorbesc limba comună predată la școală; copiii cu dizabilități; copiii care nu aparțin oficial unui district școlar deoarece nu au o adresă permanentă; și copiii prinși în conflicte armate.

Ceea ce permite această abordare a capacității este posibilitatea de a trece dincolo de conceptul rawlsian de libertăți egale pentru toți către un concept mai robust de libertate care ia „libertatea indivizilor ca elemente de bază ale dezvoltării”¹⁵ - elemente de bază care ar trebui să integreze într-un întreg funcțional preocupările personale pe care un individ le are cu privire la viață, împreună cu preocupările generale ale societății. Mai mult, la recomandarea lui Sen, este esențial ca circumstanțele personale și sociale contingente, sau „variațiile parametrică”¹⁶ care sunt unice pentru indivizi, să fie luate în considerare și abordate în cadrul politicilor publice precum cele care guvernează educația.

În concluzie, afirmația că dreptul la educație este un drept al omului este o afirmație importantă. Este o afirmație importantă deoarece există responsabilitatea de a permite copiilor să dezvolte un set dobândit de capacități pentru a-și duce propria viață într-un mod semnificativ și împli-

---

14 Committee on Economic, Social and Cultural Rights, (1999), *Plans of action for primary education (General Comment 14)*. Disponibil la: [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(symbol\)/E.C.12.1999.4.En?OpenDocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(symbol)/E.C.12.1999.4.En?OpenDocument), accesat 20.05.2025.

15 A. Sen, *Development as freedom*, Alfred A Knopf, New York, NY, 1999, p. 18.

16 A. Sen, *Development as freedom*, p. 88.

nitor. Crearea și menținerea unei societăți stabile depind de norme sociale și instituții pe care toți membrii le pot accepta ca fiind rezonabile fără a-și distorsiona inutil propriul simț al dreptății în acest proces. Această înțelegere a structurii de bază a societății este importantă deoarece poate realiza două lucruri. În primul rând, ne poate aprofunda înțelegerea rolului pe care instituțiile ar trebui să îl joace în crearea și menținerea unei infrastructuri sociale reciproc avantajoase, care respectă drepturile. În al doilea rând, ne poate aprofunda înțelegerea motivului pentru care ar trebui să fim motivați moral să recunoaștem și să sprijinim aceste instituții.

Prin urmare, pentru a implementa pe deplin un drept global al omului la educație, trebuie să avem un angajament ferm față de capabilități ca și conținut adecvat al drepturilor copilului și să fim încurajați să privim dincolo de asigurarea drepturilor pentru a determina dacă un individ se confruntă cu o îmbunătățire a nivelului de trai. Adică, trebuie să căutăm o înțelegere mai profundă a normelor la care aspiră o societate. De asemenea, trebuie să căutăm o măsură mai bogată a stărilor de fapt existente. În cele din urmă, un angajament față de capabilități ne încurajează să căutăm soluții funcționale care pot ajuta copiii să atingă un nivel de bunăstare valoros pentru ei, deoarece le permite să acționeze conform drepturilor pe care le au în cadrul societăților în care există.

Bibliografie :

- * CĂLINA, Gelu, „Some Notions on the Human Dignity within the Eastern Christian Missionary Space”, în *Journal for Freedom of Conscience (Jurnalul Libertății de Conștiință)*, 12 (2), 2024, pp. 154-170 <https://doi.org/10.5281/zenodo.14860830>
- * Committee on Economic, Social and Cultural Rights, (1999), *Plans of action for primary education (General Comment 14)*. Disponibil la: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(symbol\)/E.C.12.1999.4.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(symbol)/E.C.12.1999.4.En?OpenDocument)
- * ONU, 2001, *The Aims of education – Convention on the rights of the child (General Comment 1)*. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Disponibil la: <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/%28symbol%29/CRC.GC.2001.1.En?OpenDocument>
- * OREND, B., *Human rights: Concept and context*, Broadview Press, Peterborough, Canada, 2002.

- ✦ RAWLS, John, *A theory of justice*, Belknap Press of Harvard University, Cambridge, MA, 1971.
- ✦ RAWLS, John, *Political liberalism*, Columbia University Press, New York, NY, 1996.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Current Values of Education and Culture", In *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, edited by Nicoleta Elena Heghes, 87-92, Princeton, NJ, United States of America, 2021. DOI: 10.5281/zenodo.5507021.
- ✦ SEN, A., „Capability and well-being”, in M. Nussbaum & A. Sen, *The Quality of Life*, Clarendon Press, Oxford, England, 1993.
- ✦ SEN, A., *Development as freedom*, Alfred A Knopf, New York, NY, 1999.